

guna propagació com *longiturnus* 'longaevus', *CGL* VI, 654, i *GUTTURN-*, *GLUTTURN-*, veg. *gotornons*), més important en cèltic (sovint amb variant *-TURNO-* o bé *-ORNO-*), veg. J. Loth, *Rev. des Ét. Arc.* XXIII, 1921, 111-116, i Pedersen, *Vgl. K. Gramm.* II (cf. Weisgerber, *Rhen. Germ.-C.*, p. 212). Però fóra xocant pensar en una formació típicament cèltica empetada damunt una soca purament llatina: car no hem de pensar en una equivalència cèltica del ll. *CAPUT* (que en celta hauria perdut la *-P-*), sense comptar que d'aquesta arrel ni se'n coneix res en cèltic ni tan sols és general en indoeuropeu.³¹

En canvi ens és coneguda l'existència d'un llatí *CAPITURNA*, compost d'*URNA* 'àmfora, gerra', que si bé no consta com a vulgar (i menys clàssic) en el llatí de l'Antiguitat, almenys sabem del cert que apareix en baix llatí i no en font massa tardana ni de realitat lingüística dubtosa; veritat que tampoc no podem datar-la exactament.³² Sigui com vulgui la formació del mot és correctíssima en llatí i no tindria res d'estrany que aqueix mot fos prolongació d'un terme del llatí vulgar merovingi, no transmès casualment. Es comprèn, doncs, que això es vagi aplicar per imatge al capgròs, al cabot, o a un individu de cap desproporcionadament gran, sigui en la forma femenina *cabidoureno*, com a l'*Arieja*, sigui en un derivat **CAPITURNU* o *-NATTU*.

Altrament aquest mot solament ens és conegut amb seguretat dins el nostre territori a la Vall d'Aran i en mossàrab oriental, però fóra legítima la hipòtesi que les dues àrees s'haguessin trobat altre temps en algun punt del domini català, tenint en compte que segons el *DAG*, ha existit *capdorga* com a variant del *cap-d'olla*, el tauró de proporcions aegantades i de testa enorme, que hem documentat a la primera part d'aquest article. Fàcilment podríem suposar que *-URNA* en aquest nom fou parcialment substituït pels seus quasi-sinònims *olla* i *dorca* (només que en aquest es vagi contaminar per *orgue*, entre altres raons perquè és sabut que alguns d'aquests grans cetacs emeten una espècie de bram, vibració sonora o «punt d'orgue»); si aquesta teoria es comprova, s'explicarà encara millor el nom dels Beni *Al-Qabtorno*, car llavors hom hauria comparat el respectat personatge amb el nom d'un poderós animal i no el d'una larva menuda.

Capaster. Capató. Capatre. Capbou. Capbrot. Capcanal. Capcaudada [Ss. XIII-XIV, L. d'Aversó, etc.], cpt. amb el ll. *caudatus* 'capçat per una cua' [però *capcoada*, c. 1390, Aversó II, 3, cf. *cobla caudada* II, 3]. *Capcenrer. Capcim; capcimal. Capcingle, -gler, -gló. Cap-clí. Capclòs. Capcot; capcotxo. Capcul. Capcurucull. Capdaigua*, veg. supra, *capaigual. Capdanser* [escr. Renaix.], *capidansa. Capdany* [1386]. *Capdase. Capdàsens* [S. XIV, Cròn. del Cerimoniós]: és clar que no té res a veure amb *Capdesaso* (*AlcM*), sinó que és grafia incompleta per *Capdàsens* = *Candasnós. Capde --- Capdedins. Cap-de-dol, -de-dola. Capdeguaita* [1372, JMarc; 1385]. *Cap-de-pardals. Capdeslligat. Capdet*, veg. supra. *Capdevisa* [1356]. *Capengalla, de engallar. Capesflorat. Capfaver. Cap-*

ferrada, -rrat, -ferro [1436]. *Capficar* [1640, *DTo.*, s. v. *capgirar*; escr. Renaix.; ús rural emp.: «va ploure tant que la pluja va *kapfiká* les espigues» 'les va ajeure' Rabós, 1958]; *capficat* [1660, *DTo.* «*capficat* és arribat»; Belv., etc.]; eiv. «cabizbajo», *PzCabr.*]; *capficat m.* [1803 «el sarment així dit», Belv.]; *capfic* [1417]; *capfico; capficada* «multiplicació de plantes per esqueix y ~ = cast. *estaca y acodo*, fr. *bouturage et marcottage*», Dr. Cadevall, *BCEC*, 1907, 31; *capfical; capficament; capficó* mall. 'capbussó del qui es tira de cap a l'aigua', *BDLC* IV, 365; XII, 185. *Capfilar.*

Capfinit [c. 1390, Aversó I, 278]. *Capfluix. Capfoll. Capfumades. Capfurat. Capginya. Capgirar* [1460, JRoig, *Spill*, 5188; *DTo.*, 1640, p. 119a]; *capgirada; capgirament* [*Atl.*]; *capgirell* [escr. Renaix.], *capgirellar* [*Atl.*]; *capgireta eiv.; capgiro; capgiró* mall., *capgirolla. Capguardar* mall. *Capicua. Capicular* [escr. Renaix.]; *capacular* mall.

Capitambar; capitomba, -tomb, -tonda. Capitonar, pres del fr. *capitonner. Capitòs; capitossat. Capjup. Capllaç, -llaçar. Caplletra* [1379]; *caplletrar. Caplleuger, -gerada. Capllevar* [S. XIII, Arn. de Vilanova]; *caplleuta* [1460, JRoig, *Spill*, 1245, 140; Carles Ros; *Furs de València*, *NCL* II, p. 37, any 1342: «si la pena de la *caplleuta* era comesa», *caplleuador* [*Furs de València*, *ibid.*: «e donant *caplleuador* de la sua persona»]. *Caplliga. Capllit. Capmaga. Capmartell* [1388]; *-ellar. Capmerlet. Capmestre. Capmoix. Capmorraller. Capmort. Capnegre. Capnet; capneter. Cappatró* [1381]. *Cappedreny* [1714]. *Cappellar; cappela, cappelat. Cappitral. Capplà; capplanada. Capport. Capramada. Caprevogit. Caprossenc. Capserrat; capserrona. Capsivella, -sivellons. Capsoc. Capsorolla. Capsortir. Capson. Captard. Captauló. Capterme. Captererra. Captimó. Captiretó. Captiró, -rot. Captrencar, -cat. Capverd* [Em. Vilanova, *DBal.*]. *Capvermell. Capviva, -var. Capvolant. Capvuitada. Capxafar.*

CPT. AMB LA PREPOSICIÓ *cap*: *Capaltard* [1803, Belv., *NOLLER*]. *Capalvespre* [1803, Belv.; Verd.]. *Capamunt* mall. [1612]; *capamunta*; ³³ *capamuntada*.³⁴ *Capavall; capavalla*³⁵ mall.; *capavallada* bal., *capavallós. Capvespre* [1451]; *capvespral.*

GRAMATICALITZACIÓ: Pel que fa als elements gramaticals que s'han desenrotllat partint de *cap* i del ll. *CAPUT*, aquest llibre s'ha d'abstenir, per complir la seva missió, puix que és un tema competent a la gramàtica històrica, als treballs de la qual hem de remetre; veg. sobretot *LleuresC*, p. 264, cf. *EntreDL* II, 65 (i *TopHesp.* II, 151); vegeu, però, també *DCEC*, d'una banda els articles *cabadelante* i *cabe*, per l'altra quelcom s. v. *cabo*, 556b17-30 (i IV, 950); Rohlf, *ZRPb* LII, 76, d'altra banda *Le Gc.*, §§ 434 i 428; *FEW* II, 336b, § 6 i 336a, § 4, ultra la bibliografia allí citada. Es tracta, en efecte, per una part, de la preposició *cap a, cap*; per altra banda, de l'indefinit *cap* pronom, que també ha estat, i és dialectalment, adverbí negatiu. En breu síntesi tenim que en la nostra llengua han estat l'un i l'altre elements pertanyents a esferes populars de la llengua, que solament han anat pene-